

Irregularitat i flexió verbal¹

Existeix l'opinió generalitzada que tota aproximació al verb català significa enfrontar-se a un nombre considerable de comportaments irregulars. Tanmateix, una visió allunyada de la superficialitat, constata que les distintes conductes anòmales no presenten en tots els casos les mateixes característiques i, requereixen, per tant, justificacions diverses.

Les limitacions dels diferents tractaments proposats fins ara indueixen, en termes teòrics, a un replantejament del concepte d'irregularitat, i, pragmàticament, a una descripció sistemàtica capaç de detectar les veritables conductes irregulars i de valorar com a aparents presumptes anomalies. D'altra banda, la variada tipologia de les irregularitats fa pensar en una possible gradació d'aquest fenomen que, en determinades situacions, conduirà a justificar i, consegüentment, a regularitzar, un bon nombre de comportaments verbals.

L'objectiu d'aquest treball és oferir una descripció de diversos verbs² que tradicionalment han rebut el qualificatiu d'irregulars. Es tracta, doncs, de determinar llur grau d'irregularitat i de descriure, sistematitzar i agrupar les conductes peculiars. Per dur a terme aquesta tasca, cal esmentar els següents aspectes previs, que seran ampliat posteriorment:

i) El present estudi es fonamentarà en una orientació de caràcter generatiu, procediment que s'ha manifestat com el més idoni per dur a terme amb èxit una descripció explicativa dels verbs catalans.

ii) L'anàlisi verbal es basarà en la segmentació morfològica i en l'associació dels segments morfològics resultants amb determinats morfemes. L'esmentada connexió s'establirà mitjançant dues classes de regles localitzades en el component morfològic.

iii) Qualsevol referència a la irregularitat suposa indefectiblement la determinació prèvia de l'àmbit de la regularitat; és a dir, de les formes modèliques que responen del major nombre de verbs del català estàndard i que es ceneixen al patró d'actuació de les regles morfològiques esmentades en el

¹ Vull expressar el meu sincer agraïment a Joaquim Viaplana i a Maria-Rosa Lloret per les seves valuoses observacions i suggeriments en llegir la primera redacció d'aquest treball.

² Especialment de les formes pròpies del català estàndard i, per tant, de les solucions normatives.

punt anterior. D'acord amb aquesta valoració i segons l'orientació que segueix aquest estudi, *cantar*, *perdre*, *beure*, *sentir* i *servir*, responen als models regulars.

iv) La diversificació de les conductes irregulars suggereix l'existència de distints tipus d'irregularitat. S'examinaran, des d'aquesta perspectiva, el conjunt de comportaments singulars presentats per tretze verbs que poden ser encaixats dins dues nomenclatures generals: **verbs semiirregulars** — *viure*, *tenir*, *venir*, *estar*, *escriure* i *córrer* — i **verbs plenament irregulars** — *saber*, *cabre*, *veure*, *haver*, *anar*, *fer* i *ésser*. Aquests verbs exhibeixen conductes idiosincràtiques, i, alhora, una successió d'altres atipicitats.

La gramàtica **tradicional**, fonamentant-se en la forma de l'infinitiu com a criteri de classificació verbal, considera que els verbs catalans s'ajusten a tres conjugacions. Així, els verbs següents esdevenen modèlics:

- (1) Conjugació I: CANTAR
 Conjugació II: TÉMER
 Conjugació III: DORMIR
 SERVIR (presència de -eix-).

Un verb irregular és definit, en contrapartida, com aquell la conjugació del qual «s'aparta d'uns verbs model» (Fabra, 1986: 51) o «el que, en determinades formes, sofreix alteracions a la desinència o a l'arrel» (Marvà, 1968: 95). De l'aplicació d'aquestes consideracions sorgeix una extensa relació de conductes verbals excepcionals — que, per diferents causes, se separen de les formes modèliques. Es fa necessari, doncs, de justificar-les mitjançant un tractament que no evidenciï solament la manca de coincidència formal amb els models ni prengui exclusivament com a referència formal les arrels i les desinències.

Les descripcions **estructurals** adopten un nou criteri de classificació verbal basat en la segmentació dels verbs en diferents unitats significatives (Badia, 1973; Roca-Pons, 1970 i 1976; Terry i Rafel, 1977). Aquesta acció es concreta en l'establiment d'associacions entre formes verbals i determinats morfemes. Tanmateix, encara es percep el pes ostensible de la classificació tradicional manifestada tant en les coincidències amb la classificació verbal com en l'assumpció de models semblants.³ El resultat final, doncs, no sembla afectar les solucions que transgredeixen els models, les quals continuen emmi-

³ Ateses les coincidències amb la gramàtica tradicional, no s'ofereixen exemples de classificació verbal ni dels verbs considerats paradigmàtics.

rallant-se amb les formes regulars i resulten segregades, novament, a l'àmbit de la irregularitat.

La **gramàtica generativa**, en relació amb la classificació verbal, descansa en un criteri formal fonamentat en el comportament general del verb. Des d'aquesta perspectiva, cal establir tres supòsits bàsics:

a) La utilització de la segmentació — basada primordialment en la recurrència de segments — com a instrument per determinar la seqüència ordenada de segments morfològics que constitueix tota forma verbal.

b) L'establiment d'una correspondència entre unes unitats abstractes: els morfemes, i la seva materialització física: els morfs — o segments morfològics.

c) L'emplaçament de l'àmbit d'estudi de les formes verbals en el nivell fonològic. Això permet de tractar-les en termes de fonemes les seqüències ordenades dels quals, mitjançant l'aplicació de determinades regles fonològiques, esdevindran les realitzacions fonètiques concretes.

La classificació idònia dels segments morfològics integrants de les formes verbals afavoreix un replantejament de la descripció dels verbs regulars.

Dins la concepció generativa, hi ha hagut interessants incursions en la morfologia verbal.⁴ Tanmateix, la present anàlisi descriptiva dels verbs irregulars assumirà els criteris que configuren la descripció de la flexió verbal regular del català central presentada a Viaplana (1986) i adoptarà els següents pressupòsits que resulten totalment aplicables al tractament de les irregularitats verbals:

La segmentació dels verbs elegits com a model i l'associació de les unitats gramaticals amb diversos segments morfològics permet de classificar els morfs resultants en sis agrupacions diferents:

- (2) ARREL → morfs que estan directament relacionats amb el lexema.
 EXTENSIÓ → morfs relacionats amb subclasse verbal.
 TEMA → morfs relacionats amb classe verbal.
 FUTUR → morfs relacionats amb futur real o futur hipotètic.
 MODE⁵/TEMPS → morfs relacionats amb mode/temps.
 NOMBRE/PERSONA → morfs relacionats amb nombre/persona.

⁴ Vegeu Wheeler (1979) i Mascaró (1983).

⁵ Com a cas especial, es podrien incloure dins aquesta agrupació, els morfs de mode relacionats amb infinitiu, gerundi i participi pertanyents a les formes infinites.

De manera exemplificada, les formes verbals de (3) s'adapten als criteris de segmentació morfològica i mostren la connexió dels morfemes amb les respectives unitats gramaticals:

- (3) forma infinita → arrel + tema + mode
 /'kant + 'a + r/
 forma finita → arrel + extensió + tema + M./T. + N./P.
 /'bɛ + g + 'e + si + z/

El resultat de la segmentació manifesta l'actuació en el nivell morfològic de dos tipus de regles:

- (4) i) Regles creadores d'estructura morfològica, que estableixen els components integrants de les formes infinites i de les formes finites:

- 1 Forma verbal → forma finita + forma infinita
- 2 Forma infinita → arrel + extensió + tema + mode
- 3 Forma finita → arrel + extensió + tema + futur + mode/temps + nombre/persona

- ii) Regles d'assignació de representacions fonològiques dels morfemes.⁶

El caràcter del segment corresponent a tema permet de definir les classes verbals regulars referencials — cf. (5) —, i el morfema extensió, la divisió de les classes II i III en dues subclasses que tenen el mateix comportament formal, però que divergeixen en la presència d'uns segments, /g/ i /'ɛʃ/, respectivament.

(5) Classe [I]:	CANTAR
Classe [II, - Ext]:	PERDRE
Classe [II, + Ext]:	BEURE
Classe [III, - Ext]:	SENTIR
Classe [III, + Ext]:	SERVIR

⁶ La formulació de les regles que assignen els segments morfològics corresponents a les estructures generades per les regles anteriors està explicitada a Viaplana (1986) i a Perea (1993) per als verbs regulars del català central.

L'examen de l'àmplia gamma de conductes anòmales presentades per diversos verbs convida a establir una possible classificació de les irregularitats.⁷ Així, el present treball distingeix entre *irregularitats relatives* — en relació amb l'existència de més d'un radical —, *semiirregularitats* — sorgides quan un verb pertany a més d'una classe verbal — i *irregularitats plenes (absolutes)* segons Viaplana, (1994) — representades per aquells verbs que experimenten una amalgama de comportaments idiosincràtics, els quals són generats i, alhora, justificats, mitjançant l'acció de regles morfològiques especials que se separen de les enunciades a (4).

Són definits com a *semiirregulars* els verbs els paradigmes dels quals pertanyen simultàniament a més d'una classe verbal. Aquest és el cas de *viure*, *tenir*, *venir*, *estar*, *escriure* i, amb característiques particulars, *córrer*. La mera comparació amb les formes regulars de (5) mostra la manca d'adaptació a una conjugació única. A més, presenten altres conductes que allunyen el seu paradigma de les realitzacions modèliques.

Les següents subagrupacions remarquen la ubicació dels diversos comportaments anòmals:

A. ARREL: tots aquests verbs — tret de *córrer*, /'korr/ —, exhibeixen una al·lomorfia en el radical: *viure* i *escriure*, una triplicitat — /'bi/ ~ /'biw/ ~ /'bib/ ⁸ i /s'kri/ ~ /s'kriw/ ~ /s'krib/ —, i *estar*, una duplicitat — /st/ ~ /s'ti/. *Tenir* i *venir* compten també amb una doble representació subjacent — /'ben/ ~ /'bin/ i /'ten/ ~ /'tin/ —, impossible de resoldre a través de processos fonològics.

B. EXTENSÍO:

B.1. EXTENSÍO REGULAR, PERÒ DISTRIBUCIÓ ANÒMALA: La distribució de l'extensió velar /g/ — pròpia de la classe [II, + Ext] — en el paradigma d'*estar* és parcialment regular, atès que l'imperatiu estén aquest segment a totes les persones — [əs 'tiʝi].

B.2. EXTENSÍO NO ORDINÀRIA: Malgrat l'aspiració de reduir els morfemes relacionats amb extensió als dos únics introduïts per regla en les classes regulars — /g/ i /'ɛʃ/ — és necessari postular-ne d'altres que tenen un abast més limitat, però que són, sens dubte, segments amb valor d'extensió. S'incorporen, així, /sk/ — amb distribució regular —, i en l'agrupació següent,

⁷ Aquestes i altres agrupacions, expressades en un ordre creixent d'irregularitat, han estat proposades en un estudi d'abast més ampli l'objectiu del qual s'ha centrat en l'anàlisi descriptiva dels verbs irregulars; vegeu Perea (1993).

⁸ Per raons de simplicitat descriptiva es manté una triplicitat radical tot i que aquesta classe d'alternança podria obviar-se parcialment mitjançant regles.

/3/ i /ig/. Alternativament, el gerundi pot presentar aquest increment — [bi'sken] — coexistent amb la forma [bi'ʃin],⁹ a causa de la pressió analògica de les formes en /sk/.

C. PERTINENÇA SIMULTÀNIA A DUES CLASSES VERBALS: La problemàtica d'adequació a una classe verbal es podria resoldre si s'admetia la pertinença d'un verb a més d'una classe. En efecte, la distribució de l'extensió presentada per *viure* — malgrat la seva naturalesa idiosincràtica —, l'inclou dins la classe [II, + Ext]. L'adhesió a [II, + Ext] no explica, però, les solucions del present d'indicatiu on s'esperarien unes hipotètiques formes *[biʃ + 'ε + m], *[biʃ + 'ε + w], les quals, per contra, incorporen un tema /'i/ — [biʃ + 'i + m], [biʃ + 'i + w] —, exclusiu de la classe [III] — cf. [sən'tim], [sən'tiw]. Pot preveure's, així, que el verb *viure* s'adapta a dues classes verbals. Mentre que 1,2[+Pl] del present d'indicatiu, 2[+Pl] de l'imperatiu i una de les formes opcionals del gerundi encaixen dins [III, - Ext], la resta de formes segueix el model de [II, + Ext].

Escriure presenta força punts de contacte amb *viure* —tret de la regularitat de l'extensió i de la divergència del participi. Ambdós verbs coincideixen, però, en llur identificació amb [II, + Ext] i [III, - Ext].¹⁰ Un aspecte idiosincràtic d'*escriure* — comú a d'altres verbs — és la formació d'un participi en /t/.

Quant a *venir* i a *tenir*, malgrat una adequació parcial a [II, + Ext], per la presència i distribució de l'increment velar /g/, novament les formes de 1,2[+Pl] del present d'indicatiu traïxen un canvi de classe. Les realitzacions [bə'nim] ~ [tə'nim] i [bə'niw] ~ [tə'niw] substitueixen les esperades *[bə'nɛm] ~ *[tə'nɛm] i *[bə'nɛw] ~ *[tə'nɛw]. Efectivament, com en el cas de *viure*, presenten una irregularitat parcial en relació amb el seu propi model, però no en relació amb el model establert per la classe [III].

Estar pertany a dues classes verbals: a [I], com sembla indicar la forma de l'infinitiu, i a [II, + Ext], com ho demostra l'existència de l'extensió /g/. Pel que fa a la classe [I], els temps que s'hi adequen són l'imperfet d'indicatiu, el futur i el condicional i totes les formes infinites; la resta dels temps, tret de 2,3[-Pl] i 3[+Pl] del present d'indicatiu i l'imperatiu, ho fan a [II, + Ext]. *Estar*, a més, presenta una conducta particular amb l'aparició d'una vocal

⁹ Recordem als lectors alemanys que la ʃ (que representa la b fricativa intervocàlica) no té res a veure amb la grafia ʃ (per doble ss) alemanya (Nota de la redacció).

¹⁰ *Escriure* té dues possibles realitzacions de l'imperfet de subjuntiu: [ɛskri'ʃes] — que pren l'extensió velar —, i [ɛskri'ʃis]. Ambdues reafirmen l'adaptació respectiva a [II, + Ext] i [III, - Ext].

temàtica /'a/, que actua a 2,3[-Pl] i a 3[+Pl] del present d'indicatiu i divergeix, per tant, de les solucions habituals de la classe [II].

Quant a *córrer*, la forma de 1[-Pl] del present d'indicatiu, amb un segment [u] de mode/temps, sembla integrar-lo dins la classe [II, - Ext]. Tanmateix, el participi adopta una extensió velar, com si es tractés d'un verb de [II, + Ext]. La diferència entre els verbs de les dues subclasses rau, precisament, en l'aparició i en la distribució del segment velar al llarg del paradigma. Els verbs de la classe [II, + Ext] presenten l'extensió a 1[-Pl] del present d'indicatiu, i no adjunten el morf de mode/temps [u]. De fet, la presència del segment velar implica l'absència de [u], i viceversa. *Córrer*, però, adapta determinats temps a [II, + Ext] — el participi i l'imperfet de subjuntiu —, i d'altres dins el model sense extensió — el present d'indicatiu — i també presenta solucions alternatives — cf. la dualitat a 1,2[+Pl] del present de subjuntiu i de l'imperatiu [ku'rɛm] / [kurə'ʎɛm].

Una descripció d'aquestes característiques impulsa a cercar una explicació adient a algunes de les conductes anòmales esmentades.

Cal constatar que l'alternança en el darrer segment dels radicals de *viure* i *escriure* — /'bi/~/'bib/~/'biw/ i /s'kri/~/'krib/~/'kriw/ —, és coincident amb la de *beure* — /'bɛ/~/'bɛb/~/'bɛw/. *Beure* és admès com a model regular de la classe [II, + Ext] perquè la pluralitat de l'arrel és un fet accessori que no entorpeix l'acció de les regles morfològiques regulars. La multiplicat radical quedarà reflectida en l'entrada lèxica d'aquests verbs, mentre no es puguin resoldre determinades alternances.

Les peculiaritats de *viure*, en relació amb l'extensió i amb la realització del participi, se superarien amb l'actuació addicional d'unes regles especials que inseririen segments no esperats, les quals, per convenció general,¹¹ es posarien en funcionament abans que les regles ordinàries d'assignació de segments morfològics — cf. (4) ii). Es tractaria del mateix tipus de regles que intervindrien per tal que *estar* adoptés un segment temàtic /'a/en les formes verbals abans esmentades.

Córrer presenta una lleugera diferència respecte als verbs anteriors. Globalment, pertany a la classe [II], però la realització d'alguns temps oscil·la entre les dues subclasses — [II, + Ext] i [II, - Ext]. Si es parteix d'aquest supòsit, es poden distribuir les formes verbals segons llur fidelitat al model amb extensió o amb absència d'extensió. D'aquesta manera, no cal retocar la regla morfològica d'assignació d'extensió i, d'altra banda, una regla d'epètesi

¹¹ Vegeu Viaplana (1994).

vocàlica¹² actuarà en tots els casos en què aparegui el segment velar al costat del radical, per tal de salvar un contacte consonàntic indesitjable. La dualitat presentada a 1,2[+Pl] del present de subjuntiu — [ku'rɛm] ~ [kurə'ʝɛm] — pot explicar-se pel fet que, en no incorporar l'extensió velar, les formes de l'indicatiu coincideixen amb les del subjuntiu. És raonable suposar que les formes amb extensió marquen una diferència respecte a les d'indicatiu, car en les altres persones aquesta inserció no és necessària perquè ja es compta amb el morf de mode/temps /i/ ['kɔri] propi del present de subjuntiu. Aquest fet afectaria també l'imperatiu, el qual es forma usualment amb solucions dels presents d'indicatiu i de subjuntiu. Pel que fa a l'imperfet de subjuntiu, normativament, només s'accepta [kurə'ʝes], tot i que pressions forànies i analògiques propicien solucions del tipus *[ku'res] o, en el gerundi, *[kurə'ʝen].

L'adaptació a dues classes verbals és considerada, doncs, una semiirregularitat. En realitat, la voluntat inicial d'associació a una única classe verbal converteix aquests verbs en irregulars; tanmateix, cal apreciar que els seus paradigmes s'adeqüen regularment als models de dues classes verbals. Aquest comportament quedarà reflectit en les respectives entrades lèxiques que hauran de donar compte tant de l'alternança radical presentada i de la seva distribució com dels contextos en què les formes verbals es manifesten seguint la pauta d'una classe o d'una altra, i, en darrer terme, hauran d'indicar l'actuació de les regles morfològiques de caràcter especial.

Les solucions **plenament irregulars** resten concentrades en set verbs que manifesten tradicionalment el grau més pregon d'irregularitat. Es tracta dels verbs *saber*, *cabre*, *veure*, *haver*, *anar*, *fer* i *ésser* que exhibeixen, indubtablement, un conjunt de comportaments peculiars i idiosincràtics. Inicialment, i en relació amb llur correspondència amb una classe verbal, hom podria predir que són inclassificables, atès que llurs paradigmes no semblen encaixar fàcilment dins una classe verbal definida. Nogensmenys, dins la inadequació d'aquests verbs hi ha també gradacions. La segmentació permetrà constatar certes coincidències i divergències, entre els propis verbs i en relació amb els models. Certament, el fet que presentin concurrències esporàdiques amb una determinada classe els fa susceptibles d'un intent d'ajust; en altres mots, és planteja la possibilitat de «regularitzar» — amb la significació relativa d'encaixar dins les classes verbals regulars — aquells paradigmes que així ho permetin.

¹² En el futur i en el condicional (cf. /korr + r + 'e/ i /korr + g + 'e + z/), i també quan s'adjunta a l'arrel l'extensió velar.

Els comportaments anòmals són, novament, subagrupats en relació amb el seu emplaçament:

A. ARREL: Malgrat certes coincidències entre *saber* i *cabre*, ambdós verbs divergeixen pel que fa a les formes subjacents. Així, mentre *saber* compta amb /'sap/ ~ /'sab/ ~ /'se/, *cabre* exhibeix solament una doble alternança — /'kap/ ~ /'kab/. L'arrel discrepant de *saber* justifica la realització de 1[-Pl] del present d'indicatiu, que, en *cabre*, es resol regularment, si es considera que aquests verbs s'adeqüen genèricament a la classe [II]. L'arrel de *veure* presenta una triple manifestació: /'bɛ/ ~ /'bɛw/ ~ /'biz/. Si bé semblen existir certs punts de contacte entre els dos primers radicals, el darrer, en canvi, discrepa dels anteriors, atès que explica la forma peculiar del participi. *Anar* presenta tres formes radicals: /'ba/ ~ /'ən/ ~ /'be/ i *haver* compta amb cinc formes subjacents: /'a/ ~ /'e/ ~ /'ab/ ~ /'aw/ ~ /'φ/, la darrera de les quals indica absència de radical.¹³ Les formes radicals de *fer* són: /'fa/ ~ /'fɛ/ ~ /'fe/ ~ /'fas/ ~ /'f/. L'imperfet de subjuntiu d'aquest verb mostra, així mateix, un comportament especial en utilitzar una arrel únicament consonàntica,¹⁴ a la qual adjunta el segment tema de la classe II — [f + 'e + s]. *Ésser*, posseeix la multiplicitat radical més abundosa: /'so/ ~ /'et/ ~ /'ez/ ~ /'er/ ~ /'fo/ ~ /'se/ ~ /'si/ ~ /'st/ ~ /'es/. El gerundi es forma adoptant, segons el registre, una de les dues arrels alternatives per a aquestes formes, [ə'sen] ~ [sen] ~ *[si'ʝen]. Per contra, el participi requereix una nova arrel, que coincideix formalment amb el participi del verb *estar* — [əs'tat]. És usual, però, que el parlant hi incorpori l'extensió — com regularment succeeix en els verbs de la classe [II, + Ext] — i generi un participi *[si'ʝut].

B. EXTENSIÓ: El present de subjuntiu de *saber* i de *cabre* presenta una accentuació rizotònica a 1,2,3[-Pl] i a 3[+Pl], així com en algunes formes de l'imperatiu. Aquest fet es produeix per la presència d'una extensió /ig/, exclusiva d'aquests verbs, que origina la formació dels dos únics temps esdrúixols. El verb *veure* — juntament amb *anar*, *haver* i *fer* — integra el subgrup de verbs que compten amb l'extensió palatal /3/. Tanmateix, els quatre verbs no coincideixen en la distribució d'aquest segment al llarg del paradigma. D'altra banda, sembla que l'extensió palatal no és totalment

¹³ D'aquesta manera es justifiquen 1,2 [+Pl] del present d'indicatiu: /φ + 'ɛ + m/ i /φ + 'ɛ + w/. En realitat, una de les representacions del radical es relaciona amb absència de representació. Tanmateix, l'arrel existeix manifestada de manera al·lomòrfica.

¹⁴ *Fer* — com *dar* — presenta el fet tan poc habitual — però possible — de comptar amb una arrel formada per una sola consonant.

equivalent a la velar. En particular, *veure* discrepa parcialment¹⁵ de la distribució del morf regular /g/, propi de la subclasse [II, + Ext]. L'imperfet de subjuntiu no incorpora el segment /ʒ/ — [bə'jes]¹⁶ —, sinó que l'absència d'increment deixa les vocals en hiatus, la qual cosa sembla provocar l'acció d'una regla d'epèntesi antihàtica que actua en aquest temps i presumiblement a 1,2[+Pl] del present d'indicatiu — [bə'jɛm] —, a una forma alternativa de 2[+Pl] de l'imperatiu — [bə'jɛw] —, i a l'imperfet d'indicatiu — ['bɛjə]. Els tres presents d'*anar* adjunten el segment extensió /ʒ/ — ['batʃ], ['baʒi], ['baʒi]. L'imperfet de subjuntiu no l'afegeix perquè, en aquest cas, *anar* adopta un altre radical — /ən/ —, que apareix en la majoria de les formes verbals. *Haver* compta amb una doble extensió: la minoritària /ʒ/, i la regular /g/ al participi — [ə'γüt] —, a l'imperfet de subjuntiu — [ə'γes] —, opcionalment a 1,2[+Pl] del present de subjuntiu — ['aʒim]~[ə'γɛm] — i en la forma alternativa del condicional, [ə'γesə]. *Fer* presenta només l'increment palatal a 1[-Pl] del present d'indicatiu — ['fatʃ]. Al present de subjuntiu i a l'imperatiu, on s'esperaria aquest segment, sorgeixen normativament unes solucions que contenen un segment sibilant sord /s/ en posició medial¹⁷ — ['fasi]. En aquest treball preferim incorporar-lo a l'arrel, de manera que s'insereix a un dels radicals: /'fa/ ~ /f/ ~ /'fɛ/ ~ /'fe/ ~ /'fas/. *Ésser* — com *estar* — estén l'extensió /g/ a tot l'imperatiu — ['siγəs].

C. TEMA: *Saber* i *cabre* pertanyen al grup de verbs que presenten un segment temàtic /'ɛ/¹⁸ a l'infinitiu i al gerundi — [sə'βɛ], [kə'βɛn] —, per bé que són analitzats aïlladament en manifestar altres conductes peculiars. L'imperfet d'indicatiu de *veure* i *fer* mostra, com succeeix en altres verbs,¹⁹ una solució atípica, a causa de la seva realització rizotònica — ['bɛjə], ['fɛjə]. Aquest fet té diferents interpretacions: Viaplana (1994) postula que la regla que insereix el morf /'i/ — corresponent a tema — actua, però es produeix una irregularitat en la tonicitat, de manera que l'accent es desplaça al radical. Mascaró (1983) considera que un dels alternants radicals dels verbs esmentats

¹⁵ Apareix solament a 1[-Pl] del present d'indicatiu, al present de subjuntiu i a totes formes de l'imperatiu.

¹⁶ La [j] és utilitzada en aquest article per representar la i semiconsonat.

¹⁷ Viaplana (1994) considera aquest segment com una nova forma d'extensió, atès que té lloc en els mateixos contextos on originalment hi havia la palatal.

¹⁸ Perea (1993) inclou una agrupació verbal integrada per *poder*, *doldre*, *valer*, *caldre*, *soler* i *voler*, que experimenten aquest mateix fenomen, als quals caldria afegir també *haver* que, com *saber* i *cabre*, forma part de les irregularitats absolutes.

¹⁹ El mateix sembla ocórrer a *seure*, *jeure*, *riure*, *caure*, *creure*, *treure*, *dir* i *dur*.

acaba en semivocal, de manera que, en aquestes arrels, quan hi hauria de seguir una vocal temàtica /'i/, hi ha, en canvi, una vocal temàtica \emptyset . En aquest treball ens inclinem a pensar que l'esmentada regla morfològica que insereix el tema /'i/ deixa d'actuar en determinats verbs. Les formes verbals contindrien un radical al qual s'afegiria el segment de mode/temps i es generaria una situació de hiatus, que es resoldria mitjançant l'actuació d'una regla d'epèntesi antihàtica.²⁰

Haver es pot incloure en el conjunt de verbs que presenten l'infinitiu i el gerundi en /'ɛ/ — [ə'βɛ], [ə'βɛn].

Si es prova de justificar el present d'indicatiu d'*ésser*, s'observa que, al marge de les tres diferents arrels que hi apareixen — /'so/ ~ /'et/ ~ /'ez/ —, a 1,2[+Pl] no hi ha marca temàtica; únicament consten els morfs corresponents a nombre/persona — ['so + ϕ + m], ['so + ϕ + w]. Tampoc no sembla existir-ne a l'imperfet d'indicatiu — ['ɛ + ϕ + ə] —, on regularment s'esperaria la forma *[ɛ + 'i + ə]. El present de subjuntiu és totalment regular, però l'imperfet de subjuntiu es troba, novament, mancat del tema habitual dels verbs de la classe II — /'e/ — i incorpora solament els segments morfològics corresponents a mode/temps i a nombre/persona — ['fo + si + s].

D. MODE/TEMPS: El present de subjuntiu de *cabre* i de *saber* no posseeix el morf relacionat amb mode/temps /'i/, sinó un morf /ə/ — ['sapiγə], ['kapiγə]. La solució ['se] a 1[-Pl] del present d'indicatiu de *saber* remarca la manca d'actuació de la regla que assigna el morf de mode/temps [u] a tots els verbs que pertanyen a la classe [II, - Ext]. *Saber* comparteix amb *cabre* la presència d'un segment /z/²¹ a 2[-Pl] de l'imperatiu que es constitueix com a marca de segona persona — ['sapiγəs], ['kapiγəs] — i, ahora, el segment de mode/temps [ə], exclusiu de la classe [I].²² L'imperatiu de *veure* pot presentar

²⁰ Al marge d'una explicació diacrònica, aquest fet podria equiparar-se al que ocorre en morfologia nominal (cf. *[i'dɛjə]), on situacions de hiatus tendeixen a ser vençudes mitjançant la inserció d'una semiconsonant [j].

²¹ Un nombre limitat de verbs presenten un segment /z/ presumible marca de 2a persona a l'imperatiu: *anar*, *dir*, *ésser*, *estar*, *fer*, *poder*, *saber*, *tenir*, *veure* i *voler*.

²² *Dir*, *ésser*, *estar*, *tenir*, *poder*, *saber* i *voler*, a més de la marca de 2[-Pl], /z/, presenten en aquest temps una vocal neutra. Aparentment, sembla una vocal de suport, però les seqüències fòniques sense el segment [ə] serien perfectament pronunciables. L'únic morf possible que pot aparèixer en aquest context és el de mode/temps i la sola constància d'aquest element al mode imperatiu té lloc en els verbs de la classe I. No és descartable que si aquests verbs haguessin d'adoptar un segment de mode/temps, copiessin l'únic existent d'entre totes les classes verbals, el segment morfològic /ə/, que consta en la representació

alternativament aquests dos segments — ['bes]~['bɛʒəs]. A 3[+Pl] del present d'indicatiu dels verbs *ésser*, *fer* i *haver* no es manifesta el morf /ə/, relacionat amb mode/temps²³ — ['so + φ + n], ['fa + φ + n], ['a + φ + n]. A més, l'imperatiu d'*ésser* — ['siʎəs]— experimenta les mateixes divergències que *saber* i *cabre* respecte al model regular, i, com *estar*, una extensió que s'estén al llarg de tot el temps.

E. MODE: Com ja ha estat observat, *veure* i *fer* i altres verbs,²⁴ presenten un participi en /t/ — ['bist],²⁵ ['fet]. L'infinitiu d'*ésser* oscil·la entre dues realitzacions: ['esə] — limitada al registre literari — i ['se] — vivíssima en el nivell oral. La primera forma sembla manifestar l'absència del mode d'infinitiu /r/.²⁶

F. ADEQUACIÓ A LES CLASSES VERBALS: Sembla que *saber* i *cabre* s'adaptin parcialment a la subclasse [II, + Ext] amb la presència d'una extensió velar /ig/, la qual sols apareix normativament al present de subjuntiu i a l'imperatiu, però que tendeix a estendre's analògicament a altres formes verbals. D'altra banda, la resta de formes s'acobliarien en la subclasse [II, - Ext]. L'imperatiu de *saber* confirma el nivell d'irregularitat superior d'aquest verb si es compara amb *cabre*. Mentre que l'imperatiu del darrer es forma regularment a partir dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, *saber* estén l'extensió /ig/ al llarg de tot aquest temps. *Veure* encaixa dins la classe [II], per bé que algunes formes incorporen el segment [ʒ] i adopten la subclasse amb extensió. *Anar* sembla adaptar-se a la classe [I], però el futur es realitza seguint el model de la classe [III], a causa de l'aparició d'un segment temàtic /'i/ — /ən + 'i + r + 'e/. Globalment, *anar* pertany a tres classes verbals: predominantment a [I], però també a [II, + Ext] i a [III]. *Haver*, malgrat experimentar una divergència en la distribució i en les característiques del segment extensió, sembla integrar-se dins la classe [II, + Ext]. *Fer*, en termes

de 2 [-Pl] dels verbs de la classe I.

²³ Adoptem la proposta de Mascaró (1983) i divergim, en aquest cas, del tractament de Viaplana (1986) que considera aquest element com una vocal epentètica.

²⁴ Cf. *constrènyer*, *estrènyer*, *coure*, *absoldre*, *molde*, *compondre* i *morir*.

²⁵ És més econòmic de postular una sola marca de participi /t/, enfront de l'alternativa amb /st/. Sembla que aquest supòsit és confirmat per [bi'zjo] i [bi'zwal], que presenten les representacions subjacents /'biz + i'on/ i /'biz + u'al/, on apareix un segment /z/ integrat dins l'arrel.

²⁶ La problemàtica dels verbs que semblen no comptar fonològicament amb la marca habitual d'infinitiu /r/ és obviada en aquest treball, atès que sobrepasa els límits inicialment establerts. Vegeu Perea (1993) per a una possible explicació d'aquesta situació.

generals, s'adapta a la classe [II], tot i que algunes formes verbals es decanten clarament per la subclasse amb extensió — de naturalesa palatal. Malgrat que algunes formes d'*ésser* semblen difícilment encaixables en qualsevol de les tres classes definides, la solució de 1[-Pl] del present d'indicatiu, el present de subjuntiu, l'imperatiu i, per analogia, les formes no normatives del participi, del gerundi i de l'imperfet de subjuntiu — *[si'ʎes], *[si'ʎen], *[si'ʎut] — amb un segment velar, suggereixen una possible agrupació amb la classe [II, + Ext]. Així, encaixa majoritàriament i de forma genèrica dins la classe [II], si bé les formes es decanten vers la subclasse amb extensió. Normativament, però, el participi adopta la solució de la classe I — [əst + 'at].

Paral·lelament a l'agrupació anterior, els comportaments peculiars han de quedar reflectits en el lèxic. Caldrà fer constar, en les respectives entrades lèxiques, l'al·lomorfa radical i la seva distribució. D'altra banda, s'hauran d'explicitar els contextos de pertinença a més d'una classe verbal i, finalment, caldrà indicar l'ordenació i l'actuació de determinades regles morfològiques especials.²⁷

La irregularitat sorgeix, efectivament, de contraposar determinats verbs amb unes formes regulars modèliques. Aquesta comparació — dins l'òptica de la gramàtica generativa — no té l'efecte immediat de desplaçar un verb a l'àmbit de l'anomalia. En realitat, la discrepància amb el model és útil per posar de manifest quins són els aspectes peculiars, on es troben ubicats i el seu abast real. En relació amb els segments morfològics resultants de la segmentació verbal — tret del morf relacionat amb futur, almenys des de la perspectiva de l'estàndard —, sembla que tots són susceptibles de presentar — en major o menor grau — una conducta qualificada genèricament com a irregular. El que ocorre és que el nivell d'irregularitat no presenta en tots els casos les mateixes característiques i, per tant, ha d'evitar-se un simplisme classificatori que relegui els verbs a dues agrupacions extremes: la regular i la irregular.

En concretar-se l'emplaçament de les formes problemàtiques, hom distingirà, necessàriament, les irregularitats que afecten l'arrel i les que ocorren en la terminació. En el primer cas, es tracta d'un fet clarament atípic, per bé que no absolutament irregular, atès que no s'infringeix l'aplicació de cap regla morfològica i, en tot cas, com en els verbs que tenen una sola arrel, la representació subjacent es copiarà directament de l'entrada lèxica. Els verbs semi-

²⁷ Com ja ha quedat indicat, es tracta de regles que inhibeixen l'actuació de determinades regles morfològiques o que insereixen nous elements i que, en tots els casos, actuen abans que les regles ordinàries.

irregulars, d'altra banda, constitueixen un exemple d'irregularitat relativa, pel fet de pertànyer a més d'una classe verbal. Novament, la informació de l'entrada lèxica indicarà la distribució contextual de les formes verbals en relació amb una —o amb més d'una— classe determinada, a través, en aquest cas, de l'acció de regles morfològiques.

L'extensió pot presentar una irregularitat en relació amb la subclasse verbal quan apareixen nous segments morfològics que divergeixen dels introduïts per les regles morfològiques ordinàries — es tractaria de /sk/, /ʒ/ i /ig/ — o quan s'altera la distribució de l'extensió regular.

Pel que fa al tema, determinades formes verbals evidencien una absència d'element temàtic — cf. ['so + φ + m] — la qual cosa requereix la simple inhibició de la regla morfològica que introdueix el tema en el present d'indicatiu de verbs de la classe [II].

Quant a l'assignació de determinats segments de mode/temps, de nombre/persona i de mode — en les formes infinites — com també en altres situacions — cf. la inserció dels segments corresponents a extensió /sk/, /ʒ/ i /ig/ —, caldrà formular unes regles que introdueixin els nous segments morfològics. Així, en el primer cas, es requerirà una regla que insereixi el segment /ə/ a 2[-P1] de l'imperatiu de *venir* — ['bin + ə]. Quant als segments associats amb nombre/persona, una regla inserirà el morf /z/ a la mateixa persona de l'imperatiu d'alguns verbs enumerats en les notes (18) i (19). Pel que fa als segments de mode, una regla de les mateixes característiques justificarà les formes de participi dels verbs *escriure* i *veure*.

En definitiva, el tractament proposat no vol limitar-se a manifestar les conductes verbals peculiars o a justificar una integració dins una classe verbal dels verbs que componen els dos grups estudiats, sinó que pretén redefinir i relativitzar el concepte mateix d'irregularitat. Sense negar l'existència de veritables conductes verbals irregulars, aquesta perspectiva prova d'explicar el que tradicionalment havia quedat al marge de tot tractament mínimament regularitzat. Una flexibilitat en la noció d'irregularitat, significa, alhora, modificar la seva finalitat. Si els tractaments anteriors aïllaven tot el que no s'amotllava rígidament a la regularitat establerta, el que ara es planteja és la localització real de les conductes anòmales i idiosincràtiques i l'establiment d'una gradació lògica dins la irregularitat que regularitzi totes les conductes predictibles i situï les impredictibles en el lèxicó.

Bibliografia

- Badia i Margarit, A. M. (1973): «Morphosyntaxe catalane» a *La linguistique catalane*, Klincksiek, París.
- Badia i Margarit, A. M. (1995): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Proa, Barcelona.
- Brasington, R. W.: «Finite verb morphology of spoken Barcelona Catalan», article no publicat, Universitat de Reading, UK.
- Fabra, P. (1986): *Gramàtica catalana*, Teide, Barcelona.
- Marvà, J. (1968): *Curs Superior de Gramàtica Catalana*, Barcino, Barcelona.
- Mascaró, J. (1983): *La fonologia catalana i el cicle fonològic*, UAB, Departament de Filologia Hispànica, Bellaterra.
- Mascaró, J. (1985): *Morfologia*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Perea, M. P. (1993): *Descripció dels verbs irregulars del català central*, tesi de llicenciatura inèdita presentada al Dep. de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona.
- Terry, A. i Rafel, J. (1977): *Introducción a la lengua y literatura catalanas*, Ariel, Barcelona.
- Roca-Pons, J. (1970): «Morfologia verbal catalana», *Estudis Romànics*, XII, Barcelona.
- Roca-Pons, J. (1976): «Les formes subjacents i la morfologia catalana», Actes del III Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura catalanes, The Dolphin Book, Oxford.
- Viaplana, J. (1986): «Morfologia flexiva i flexió verbal catalana», *Llengua i Literatura*, 1, IEC, Barcelona, pàgs. 385-403.
- Viaplana, J. (1996): «Sobre la irregularitat verbal», *Caplletra*, València.
- Wheeler, M. W. (1979): *Phonology of Catalan*, Basil Blackwell, Oxford.